

PALEO- AKTUEEL

7

RuG

Auteursrechten voorbehouden

Copyright 1996, Vakgroep Archeologie, Rijksuniversiteit Groningen

Druk- en bindwerk: Universiteitsdrukkerij, RuG

Omslag: opgraving aan de Minnemastraat, Leeuwarden

Omslagontwerp: J.M. Smit

Delen van deze uitgave mogen in andere publicaties worden overgenomen

mits zij van een duidelijke bronvermelding zijn voorzien

Inlichtingen: Vakgroep Archeologie, Poststraat 6, 9712 ER Groningen

ISBN 90 367 0632 7

PALEO-AKTUEEL

7

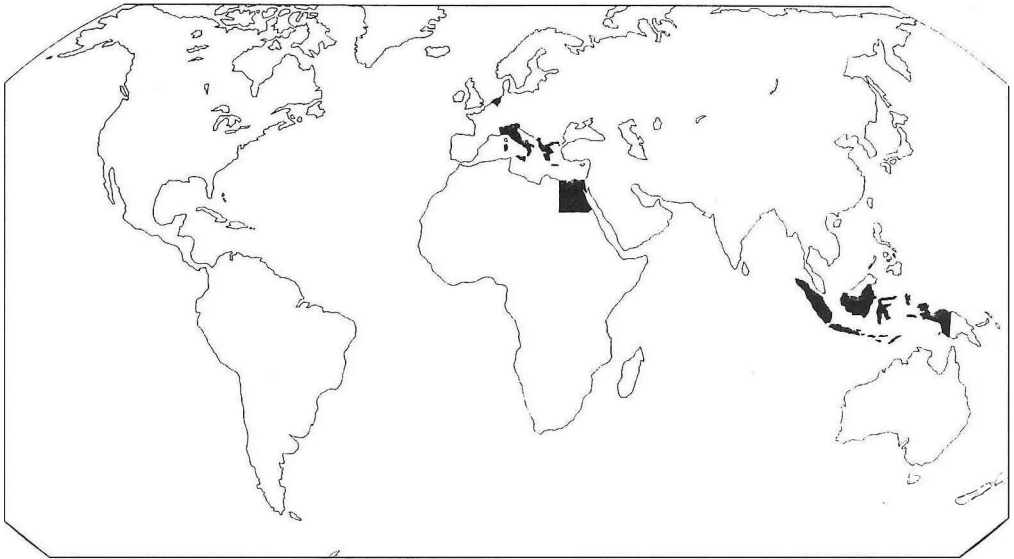
redactie

Mette Bierma
Jurjen M. Bos
Otto H. Harsema

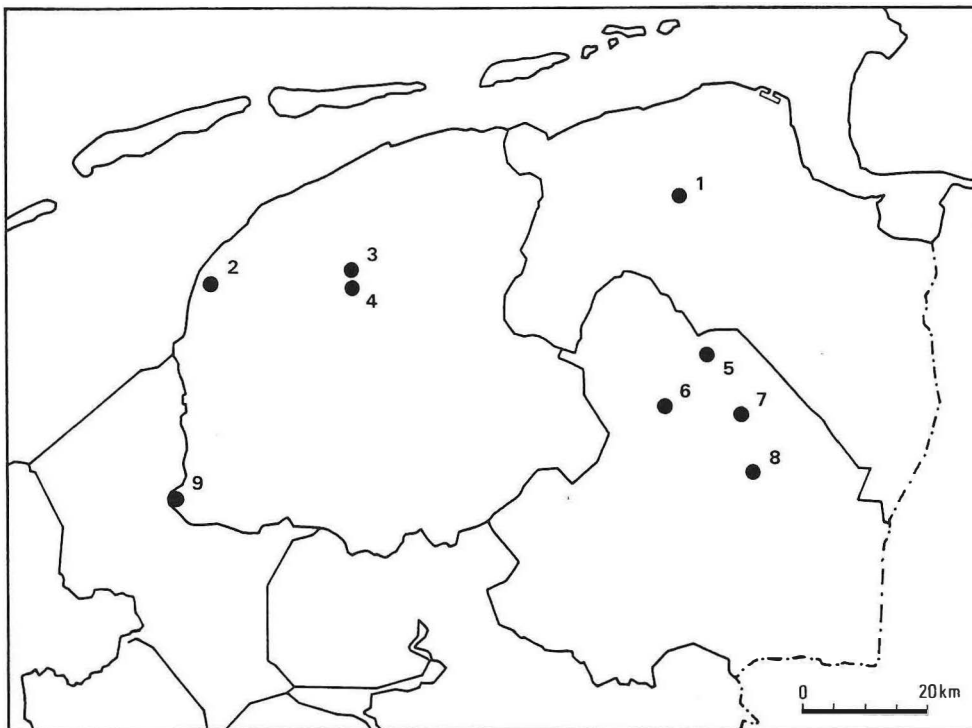
Vakgroep Archeologie

Groningen, 1996

In deze aflevering: Egypte, Griekenland, Indonesië, Italië, Nederland

In deze aflevering uit Noord-Nederland: 1. Bedum; 2. Wijnaldum; 3. Leeuwarden; 4. Goutum; 5. Schipborg; 6. Peelo; 7. Gieten; 8. Borger; 9. Stavoren.

INHOUD

VOORWOORD	8
D. STAPERT Vuistbijlen: raadselachtige werktuigen uit de Oude Steentijd	9
M.J.L.Th. NIEKUS Het middenpaleolithische vondstcomplex van Nieuwegein (Utr.)	14
D. STAPERT Een veldarcheoloog te fiets: Jan Klaas Boschker (1935-1995)	18
D. STAPERT & G. BOEKSCHOTEN 'The answer is blowing in the wind': naar dynamische modellen van steentijdnederzettingen	20
L. JOHANSEN & D. STAPERT Compacte vuursteenconcentraties: werd er iets gemaakt of iets weggegooid?	25
J.M. PASVEER & G.J. BARTSTRA Naalden in de hooiberg. Verslag van een opgraving in Kria, de Vogelkop, Irian Jaya, Indonesië	30
R. BAKKER Op weg naar een nieuwe visie op de <i>landnam</i> ?	34
J. SCHONEVELD Een transhumance in Egypte	40
O.H. HARSEMA De bronstijd als spiegel voor modern Europa: gezochte vergelijking of gouden greep?	43
P.B. KOOI Nederzettingssporen uit bronstijd en ijzertijd op de Daalkampen te Borger (Dr.)	49
M.C. GALESTIN & M. KLEIBRINK Wijgeschenken voor de godin	52
O.H. HARSEMA Het dwarshuis, een eigen Noordwesteuropees bouwprincipe, en zijn betekenis	57
Y. DIJKSTRA, R. REINDERS, V. RONDIRI & S.J. TUINSTRAS De zuidoostpoort van Hellenistisch Halos	62

A. BAKKER & R. REINDERS	
Tetrdrachmen en tetrobolen; een muntvondst in Nieuw Halos	66
W. PRUMMEL	
Van beesten, bikkels en weekdieren: zes huizen in Hellenistisch Halos (Griekenland)	70
P. ATTEMA	
Romeinse kolonisatie ten zuiden van Rome (2): de Albano survey	74
J.M. BOS & A. JAGER	
Een terpzool in Goutum-Noord (Fr.): weer raak	79
D.A. GERRETS, A. HEIDINGA & J. DE KONING	
Over oude en nieuwe Friezen. De komst van migranten naar de terp Tjitsma bij Wijnaldum (Fr.)	82
J.M. BOS & J. ZIJLSTRA	
Middeleeuwse fibulae: Wijnaldum in Fries perspectief	86
P.B. KOOI	
Bedum (Gr.), wierde, veenterp, dijkdorp?	88
P.B. KOOI	
Huisinge, een erf in het middeleeuwse Peelo (Dr.)	91
J.M. BOS, Y. DIJKSTRA & J.P. DE ROEVER	
Minnemastraat, Leeuwarden (Fr.): de stadsterp Nijehove-Zuid	94
O.H. HARSEMA	
Het raadsel van de grote gaten van Schipborg (Dr.) na 75 jaar opgelost?	98
A. UFKES	
Archeologie en cultuurhistorie van de essen in de provincie Drenthe	103
J.M. BOS & G.J. DE LANGEN	
Vooronderzoek naar het blokhuis van Stavoren (Fr.)	106
J.T. ZEILER	
Een kalkoense hen en ander gevogelte uit Den Haag	110
H. BUITENHUIS & A.F.L. VAN HOLK	
Botten aan boord	113

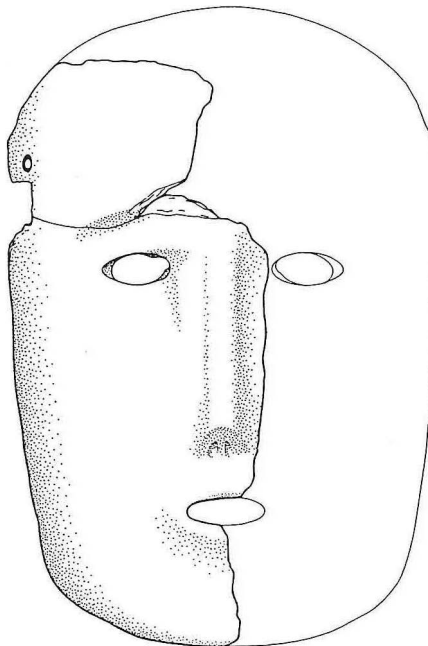
In deze zevende aflevering van *Paleo-aktueel* komen onderzoeksactiviteiten uit 1995 van de Vakgroep Archeologie van de Rijksuniversiteit Groningen aan bod. Een gedenkwaardig jaar: onderwijs en onderzoek vergden het nodige improvisatietalent; de bibliotheek verdween in containers; kamers en collegeruimten moesten diverse keren worden ontruimd; verhuizers waren steeds druk in de weer. De gebouwen van het voormalige Biologisch-Archeologisch Instituut aan de Poststraat en de Broerstraat werden grondig verbouwd, om vanaf 1996 aan de Prehistorici en de Mediterraan Archeologen onderdak te bieden.

Het gebouw verloor zijn museumfunctie. Tentoonstellingsruimten werden verbouwd tot werk-kamers. In de tuin vonden ‘opgravingen’ plaats, samenhangend met de verwijdering van olietanks en vervuilde grond.

In 1996 kan de vakgroep groeien naar eenheid en zijn nieuwe gezicht laten zien. De afbeelding bij dit voorwoord toont het gezichtsmasker uit Middelstum in zijn nieuwe gedaante. Een voorwerp uit mediterrane traditie gevonden in een prehistorische context. Onlangs vond Ernst Taayke tussen de opgeslagen scherven van deze oude BAI-opgraving een bijpassend fragment.

‘Een nieuw gezicht’; een goed motto voor 1996.

Reinder Reinders

HUISINGE, EEN ERF IN HET MIDDELEEUWSE PEELO (DR.)

P.B. Kooi

Stapsgewijs wordt het gebied rond het voormalige gehucht Peelo ten noorden van Assen in de bebouwing opgenomen. In 1995 werd een begin gemaakt met de aanleg van een bedrijventerrein, gelegen tussen de Europaweg, de Groningerstraat en de Marsdijk. Volgens de resultaten van archiefonderzoek lag hier in de late middeleeuwen het erf Huisinge, waarnaast in de 16e eeuw het erf Lantinge werd gevestigd (Bardet et al., 1983). In de ontwikkeling van de historische nederzetting Peelo zijn dit de laatste verschuivingen geweest tot het moment dat in de 19e eeuw met de grootschalige ontginningen werd begonnen. Uiteraard was het de bedoeling om in het kader van het project Peelo een opgraving uit te voeren. Van de zijde van de gemeente Assen was alle medewerking toegezegd, maar een tekort aan veldtechnici en financiële middelen maakte dit onmogelijk.¹ Noodgedwongen werd besloten de ontgraving van een wegcunet te benutten voor het doen van waarnemingen, maar dit leverde aanvankelijk weinig op. Wel bevonden zich in het laaggelegen land bij de Europaweg greppels van een oud verkavelingssysteem waarin laat-middeleeuws aardewerk werd aangetroffen.

Een melding van collega V.T. van Vilsteren van het Drents Museum leidde uiteindelijk tot een tweedaags noodonderzoek op 1 en 4 december.² Daarbij werd een oppervlakte van ca. 16 bij 45 m in het min of meer noord-zuid verlopende wegcunet pal aan de Marsdijk onderzocht. Na analyse van de ingemeten grondsporen kan worden geconcludeerd dat de weg een gedeelte van een erf uit de middeleeuwen heeft doorsneden. Aan de zuidzijde werd een omheiningsgreppel aangetroffen, die het erf aan die zijde in een bepaalde fase heeft omgeven. In het noordelijk deel waren de paalkuilen van tenminste drie oost-west georiënteerde gebouwen aanwezig. De aard van de kuilen varieerde in grootte en vorm, en wel zodanig dat de meest noordelijke aan een boerderij van het type Gasselte A (800-1000 na Chr.) kunnen worden toege-

schreven en de daarop volgende van een schuur of boerderij uit de periode 900-1300 na Chr. Het geborgen vondstmateriaal bevestigt deze datering en bestaat voornamelijk uit scherven van kogelpotten, daterend uit de 9e-14e eeuw en waarschijnlijk een fragment van een Karolingische glazen trechterbeker.³

Voor het project Peelo vormt de beperkte waarneming niet alleen een welkome bevestiging van de beredeneerde ontwikkeling van de middeleeuwse nederzetting, maar tevens een precisering van de locatie van het erf Huisinge. In de vroeg-middeleeuwse situatie waren er drie clusters van huisplattegronden, namelijk twee die zich later zouden ontwikkelen tot de erven Hovinge en alsmede Derkinge een derde op het Haverland. Het erf Derkinge werd aan het eind van de 16e/begin 17e eeuw naar het zuidwesten verplaatst en wordt in de archieven Lantinge genoemd. De bewoning op het Haverland breekt ongeveer af in dezelfde periode waarin de nu gevonden bewoningssporen dateren. Het erf zal zich dus hebben verplaatst naar de nu onderzochte locatie, en daarmee is de oorsprong van het erf Huisinge bepaald (Kooi, 1995). De omvang van dat erf zal zich hebben beperkt tot het noordoostelijk deel, dat als afzonderlijk perceel op de kadastrale minuutkaart staat geregistreerd. Van de latere gebouwen, die eveneens op die kaart staan aangegeven, werd waarschijnlijk nog juist een verdiept stalgedeelte van een schapenschuur aangetroffen. De bijbehorende boerderij is ongeveer honderd jaar geleden door brand verwoest.

Summary

Medieval Peelo comprised three farms: Hovinge, Derkinge and Huisinge (fig. 2). Between 1981 and 1988 the development of the first two farms was made clear by excavations and research in various archives. Although the location of Huisinge had been reconstructed from

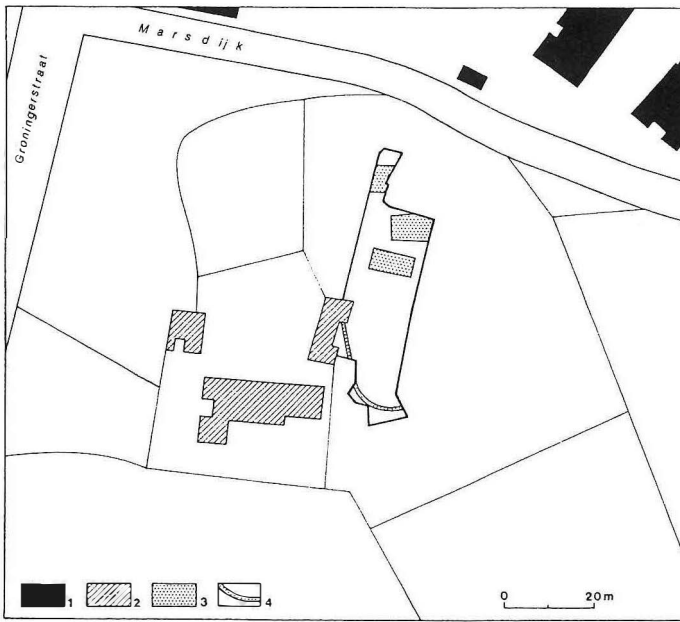

Fig. 1. Schematische plattegrond van de opgravingsresultaten met een projectie van de gebouwen die op de kadastrale minuutkaart staan aangegeven. Legenda: 1. bestaande gebouwen; 2. gebouwen op Husinge ca. 1830; 3. gevonden gebouwen uit de middeleeuwen; 4. omheiningsgreppels (tek. G. Delger).

Fig. 2. Situering van de erven in de vroege middeleeuwen en daarna: 1. Hovinge; 2. Derkinge; 3. Husinge; 4. Lantinge (tek. G. Delger).

written sources and confirmed by some stray finds, it was not excavated until December 1995. During the rescue excavation preceding road construction, traces of three buildings were discovered dating from about AD 900-1300 (fig. 1). In 1996 further excavations will be carried out for more information about the nature of the buildings and the extent of the farmstead.

Noten

1. Overleg over de werkzaamheden werd gevoerd met projectleider G. Hoiting van de gemeente Assen.
2. Het onderzoek werd uitgevoerd door de Vakgroep Archeologie in samenwerking met het Drents Museum en met de zeer gewaardeerde medewerking van de vrijwilligers Hans Colpa, Jos van Buchem, Jacqueline Habets, Freek Modderkolk en Hans van Westing.
3. Determinatie mevr. dr. C. Isings, beheerster collectie PUG, Utrecht.

Literatuur

- Bardet, A.C., P.B. Kooi, H.T. Waterbolk & J. Wieringa, 1983. *Peelo, historisch-geografisch en archeologisch onderzoek naar de ouderdom van een Drents dorp* (= Mededelingen der Koninklijke Academie van Wetenschappen. Nieuwe reeks 46, no. 1). Amsterdam.
- Kooi, P.B., 1995. Het project Peelo: het onderzoek in de jaren 1981, 1982, 1986, 1987 en 1988. *Palaeohistoria* 35/36, pp. 169-306.